

Br: 01-078/22-549/2

16. decembar 2022. godine

IZVJEŠTAJ O SPROVEDENOJ JAVNOJ RASPRAVI

Nacrt zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije

Programom rada Vlade Crne Gore za 2022. godinu, predviđeno je usvajanje Predloga Zakona o zabrani diskriminacije, u IV kvartalu 2022. godine. U skladu sa navedenom obavezom, Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava je, na osnovu člana 12. i 14. Zakona o državnoj upravi ("Službeni list Crne Gore", br. 78/2018, 70/2021 i 52/2022.) i člana 9. Uredbe o izboru predstavnika/ca nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija (Sl. list CG, broj 41/18), a nakon sprovedene procedure za izbor predstavnika/ca nevladinih organizacija, 24. 02. 2022. godine donijelo Rješenje o formiranju Radne grupe za izradu Nacrta Zakona o zabrani diskriminacije.

Shodno članu 2. Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave („Službeni list Crne Gore“, br. 049/22, 052/22 i 056/22) osnovano je Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, što je zahtijevalo i izmjene i dopune rješenja radne gupe za pripremu Nacrta zakona o zabrani diskriminacije koje je donijeto 26. 09. 2022. godine. Članovi/ce radne grupe su predstavnici/ce sljedećih institucija: Ministarstva finansija, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva pravde, Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Višeg suda za prekršaje Crne Gore, Vrhovnog suda Crne Gore, Uprave za inspekcijske poslove, Kancelarije za evropske integracije, KCCG-a, Unije poslodavaca Crne Gore, DOO KIPS, NVO Juventas, NVO CEDEM i predstavnici/ce predlagača Zakona.

Zadatak Radne grupe je bio da pripremi tekst Nacrta Zakona o zabrani diskriminacije u skladu sa međunarodnim dokumentima Evropske unije. Radna grupa je u skladu sa preporukama datim od strane ekspertkinja angažovanih posredstvom TAIEX misije i

konsultanta Savjeta Evrope, pripremila tekst novog Nacrta zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije koji se u samom nazivu razlikuje u odnosu na prvobitnu verziju.

Javna rasprava o Nacrtu zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije je počela 02. novembra 2022. godine u trajanju od 30 dana, zaključno sa 02. decembrom 2022. godine.

Na osnovu člana 15. Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi strategija i zakona („Službeni list Crne Gore“, broj 41/18), Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava je 02. novembra 2022. godine objavilo Javni poziv za sprovođenje javne rasprave o Nacrtu zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije.

O održavanju Javne rasprave javnost je informisana putem objavljivanja Javnog poziva na sajtu Ministarstva ljudskih i manjinskih prava i portalu e - uprave (02. novembra 2022. godine), CRNVO mreže i putem štampanih medija (dnevni list Pobjeda 02. novembra 2022. u okviru kojeg je odštampani primjerak Nacrta zakona distribuiran kroz cjelokupni tiraž).

Link na Javnom pozivu : <https://www.gov.me/clanak/javni-poziv-nacrt-zakona-o-zastiti-jednakosti-i-zabrani-diskriminacije>

U okviru Javne rasprave održan je okrugli sto 17. novembra u Podgorici, 22. novembra u Baru i 24. novembra 2022. godine u Pljevljima.

Primjedbe, prijedloge i sugestije na tekst Nacrta zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije su dostavili:

- Nevladino udruženje crnogorsko slovačkog prijateljstva CSP, Podgorica
- Inicijativa mladih s invaliditetom Boke, Nevladina organizacija iz Kotora
- Akcija za ljudska prava, NVO iz Podgorice
- UNDP, Podgorica
- Ombudsman
- Odjeljenje za zaštitu i unaprjeđenje prava Roma i Egipćana

Rezime dostavljenih primjedbi, prijedloga i sugestija sa navedenim razlozima njihovog prihvatanja odnosno neprihvatanja:

Nevladino udruženje crnogorskog slovačkog prijateljstva, CSP			
Član nacarta zakona	Predložene izmjene	Obrazloženje	Odgovor obrađivača
Član 12: Govor mržnje	“Netoleranciju izraženu u formi nacionalizma, diskriminacije i neprijateljstva protiv manjina “zamijeniti tekstom: „Netoleranciju izraženu u formi nacionalizma, diskriminacije i neprijateljstva protiv manjina, drugih nacionalnih manjinskih zajednica i etničkih grupa “.	U Crnoj Gori žive manjinske nacionalne zajednice (priznate sa statusom nacionalne manjine, koje imaju nacionalne savjete i ostvaruju svoja prava shodno ustavu i zakonima) ali i druge manjinske zajednice I etničke grupe koje takav status nemaju (na primjer, Slovaci, Česi, Mađari, Poljaci, Ukrajinci, Rusi, Grci, Makedonci, Jevreji). Zato je preciznija odredba, ukoliko želimo da obuhvatimo i manjinske zajednice bez statusa nacionalne manjine i etničke grupe formulacija koju smo predložili.	<u>Prihvata se djelimično - Obrazloženje</u> Predložena izmjena se prihvata u dijelu uskaldivanja sa Ustavom crne Gore pa se istoj odredbi nakon riječi „manjina“ dodaje „i drugih nacionalnih manjinskih zajednica“. Ne prihvata se predložena izmjena u dijelu „etničke grupe“ jer je ista sadržana u konceptu „nacionalnih manjinskih zajednica“.
Član 16: Zabrana diskriminacije i postupanja koja se ne smatraju diskriminacijom	U tački 2: ili odluka u cilju poboljšanja položaja etničkih manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih zajednica, vjerskih, jezičkih ili drugih manjina ili drugih grupa lica ili osoba diskriminisanih po osnovama iz člana 1 ovog Zakona; Umjesto: “položaja etničkih manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih zajednica”, staviti: “položaja manjinskih	U Crnoj Gori žive manjinske nacionalne zajednice (priznate sa statusom nacionalne manjine, koje imaju nacionalne savjete i ostvaruju svoja prava shodno ustavu i zakonima) ali i druge manjinske zajednice i etničke grupe koje takav status nemaju (na primjer, Slovaci, Česi, Mađari, Poljaci, Ukrajinci, Rusi, Grci, Makedonci, Jevreji). Zato je preciznija odredba, ukoliko želimo da obuhvatimo i manjinske zajednice bez statusa nacionalne manjine i etničke grupe formulacija koju smo predložili.	<u>Ne prihvata se - Obrazloženje</u> Predložena izmjena se ne prihvata iz istih razloga kao i kod prethodno predložene izmjene, odnosno zbog činjenice da je pojam “nacionalnih manjinskih zajednica” širi i obuhvata i pojam “etničke grupe”.

	naroda, drugih manjinskih nacionalnih zajednica, etničkih grupa, vjerskih”...		
Kancelarija UNDP-a u Crnoj Gori			
Član 12: Govor mržnje	<p>Predlažemo da se član 12. dopuni na način da glasi:</p> <p>Govor mržnje podrazumijeva upotrebu jednog ili više posebnih oblika izražavanja - zagovaranje, promociju ili podsticanje ocrnjivanja i klevete, mržnje i netrpeljivosti, ili omalovažavanje lica ili grupe lica, kao i svako uznemiravanje, vrijeđanje, negativno stereotipiziranje, stigmatizaciju ili prijetnje nekom licu ili grupi lica po nekom od osnova iz člana 1 ovog zakona i svako opravdavanje svih ovih oblika izražavanja mržnje i netrpeljivosti, ksenofobiju, homofobiju, transfobiju, rasnu mržnju, antisemitizam, seksistički govor mržnje ili ostale oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući i netoleranciju izraženu u formi nacionalizma,</p>	<p>Istakli smo sugestije da se definicija govora mržnje dopuni sa par termina u skladu sa ECRI preporukom broj 15, što predstavlja posljednji legislativni napor da definiše govor mržnje.</p> <p>Dopunom definicije govora mržnje olakšaće se tumačenje ove odredbe i osigurati njena efikasna primjena.</p> <p>Seksistički govor mržnje svakako ne treba da bude izostavljen u dijelu odredbe gdje se taksativno navode uobičajni oblici govora mržnje.</p> <p>Nadalje, predlaže se da se u zakonski tekst uvede i termin netrpeljivost. Netrpeljivost je termin koji se izričito koristi u Ustavu Crne Gore, odnosno Ustav propisuje zabranu izazivanja i podsticanja mržnje i netrpeljivosti.</p> <p>Pored toga, međunarodna praksa i standardi upućuju na to da treba revidirati jezičku</p>	<p><u>Prihvata se djelimično - Obrazloženje</u></p> <p>Predložene izmjene odredbe člana 12. se usvajaju u dijelu riječi “mržnje i netrpeljivosti,” dok se u dijelu drugih pojmova ne prihvata, imajući u vidu da su već sadržani.</p> <p>Predložena izmjena kojom se predviđa dopuna sa stavom 2. kojom bi se propisao govor mržnje počinjen putem interneta se ne prihvata iz razloga sveobuhvatnosti odredbe stava 1. člana 12. i činjenice da bi se istovremeno javila potreba da se propiše govor mržnje putem drugih medija, a što je opet obuhvaćeno odredbom stava 1. ovog člana.</p> <p>Seksistički govor mržnje nije osnova diskriminacije sam po sebi, već može predstavljati oblike rasizma ili diskriminacije (ili blažih ponašanja/izraza/stavova kao što su stereotipi o preziru ili predrasude) tipično prema ženama, na osnovu pola/ roda (seksizam i mizoginija). Oblici diskriminacije su sadržani u normama kroz neko drugo svojstvo ili karakteristiku.</p>

	<p>diskriminacije i neprijateljstva protiv manjina.</p> <p>Također, u članu 12 predlažemo da se doda još jedan stav, koji glasi:</p> <p>„Kada se govor mržnje iz stava 1 vrši putem računarskog sistema ili mreže, drugim oblicima elektronske komunikacije to se smatra govorom mržnje na internetu.“</p>	<p>konstrukciju odnosno termine, na način što umjesto mržnje odnosno i pored termina mržnja, treba usvojiti i termin netrpeljivost.</p> <p>Govor mržnje nije nova pojava, ali mu je internet dao nove mogućnosti: viralnu moć da se lakše i brže širi, ali i obuhvati još veći broj ljudi, te mobilnije istomišljenike/ce i saveznike/ce.</p> <p>Govor mržnje na internetu ili tzv. govor mržnje online je rastući problem u svijetu.</p> <p>Pored nanošenja direktne štete onima kojima je upućen, govor mržnje na internetu ostavlja značajne posljedice na ciljnu i druge ranjive grupe, te društvo u cjelini.</p> <p>Ovu vrstu govora mržnje karakteriše to da za veoma kratko vrijeme može biti dostupan jako velikom broju ljudi.</p> <p>Iz tog razloga štetnosti, kako po pojedinca/ku i ranjive grupe, tako i po društvo u cjelini, je on posebno štetan za društvo i svakako zahtijeva da se tretira zakonom i izričito propisuje i zabranjuje.</p>	
<p>Član 31 Prekršaji</p>	<p>Tačka 5 predlažemo da se dopuni na način da glasi:</p>	<p>Dodavanje ključnih riječi iz naprijed navedenih razloga.</p>	<p><u>Prihvata se djelimično - Obrazloženje</u></p>

	<p>“koristi govor mržnje, uključujući govor mržnje na internetu, izražavanjem ideja, tvrdnji, informacija, mišljenja, kojima se širi, raspiruje, podstiče ili pravda diskriminacija, mržnja, netrpeljivosti ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog ličnog svojstva, ksenofobije, homofobije, transfobije, rasne mržnje, antisemitizma, seksistički govor mržnje ili ostale oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući i netoleranciju izraženu u formi nacionalizma, diskriminacije i neprijateljstva protiv manjina (član 12)”</p>		<p>Predlog izmjene se usvaja, u obimu u kojem je prihvaćen inicijalni predlog izmjena člana 12.</p>
Inicijativa mladih s invaliditetom Boke (I MI Boke)			
<p>Član 1 Predmet zakona</p>	<p>U članu 1 stavu 1 Nacrta Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije (u daljem tekstu: Nacrt Zakona) riječ „invaliditeta” zamjenjuje se riječju „invalidnosti”.</p>	<p>Shodno članu 1 stavu 2 Konvencije UN-a o pravima lica sa invaliditetom, invaliditet nastaje iz sadejstva dugoročnih fizičkih, mentalnih, intelektualnih ili senzornih oštećenja sa različitim barijerama, koje otežavaju puno i efektivno učešće lica s invalidnošću u društvu na osnovu jednakosti sa drugima. Dakle, invaliditet nije lično svojstvo osobe, već društveni fenomen, koji upravo nastaje zbog diskriminacije uzrokovane</p>	<p><u>Prihvata se - Obrazloženje</u></p> <p>Usvaja se predlog u dijelu izmjene riječi „invaliditeta“ i mijenja sa „invalidnosti“, uvažavajući potrebu skladištanja odredi Zakona sa Konvencijom UN-a o pravima lica sa invaliditetom.</p>

		<p>različitim barijerama u društvu. Zbog toga se termin „invaliditet“ ne može ubrojati u lična svojstva po osnovu kojih se vrši diskriminacija, već je to moguće jedino učiniti sa terminima „invalidnost“ i „oštećenje“.</p> <p>Kako je u toku Javna rasprava po Nacrtu Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja invaliditeta, i kako će se tim Zakonom precizno definisati termini „oštećenje“, „invalidnost“ i „invaliditet“, to treba uzeti u obzir i definicije iz ovog Nacrta Zakona. Naime, Nacrt Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja invaliditeta u članu 8 tački 7 invalidnost definiše kao „lično svojstvo“, a u tački 6 istog člana definiše invaliditet kao „društveni fenomen“. Svakako da će i konačan tekst Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije morati biti usklađen sa konačnim tekstom Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja invaliditeta, tako da je bolje u ovom momentu u član 1 stav 1 Nacrta Zakona uključiti adekvatan termin koji se odnosi na lično svojstvo osobe, a da bi se izbjegle ponovne izmjene i dopune ovog Zakona.</p>	
<p>Član 9 Propuštanje razumnog prilagođavanja</p>	<p>Član 9 Nacrta Zakona mijenja se i glasi: „Diskriminacijom se smatra i propuštanje</p>	<p>Zaposleni/e u nadležnim državnim i lokalnim institucijama i dalje poistovjećuju termin</p>	<p><u>Ne prihvata se – Obrazloženje</u></p>

	<p>neophodnog i odgovarajućeg prilagođavanja infrastrukture, prostora, informacija, opreme, procedura i na drugi način ograničavanja korišćenja javno dostupnih resursa licu s invalidnošću, odnosno učestvovanje u javnom i društvenom životu, pristupu radnom mjestu i odgovarajućim uslovima rada, koji svojim obimom prevazilaze propise i posebne mjere iz člana 6 ovog Zakona, a potrebna su u konkretnom slučaju, kako bi se tom licu garantavalo uživanje ili ostvarivanje svih ljudskih prava i sloboda na jednakim osnovama sa licima bez invalidnosti, pod uslovom da ne predstavljaju nesrazmjeran i neprimjeren teret.”.</p>	<p>razumnih prilagođavanja sa ispunjavanjem standarda pristupačnosti i sprovođenjem afirmativnih akcija prema licima s invaliditetom, koji su definisani propisima i posebnim mjerama, kako se navodi u članu 6 Nacrta Zakona. Zbog toga ponuđenu definiciju propuštanja razumnih prilagođavanja treba precizirati i učiniti što jasnijom, kako u primjeni i sudskoj zaštiti ne bi došlo do obesmišljanja cilja ove odredbe.</p> <p>Stoga je pored isticanja neophodnosti prilagođavanja infrastrukture i prostora potrebno uključiti prilagođavanja informacija, opreme, procedura i drugih oblika prilagođavanja koji su neophodni za „uživanje ili ostvarivanje svih ljudskih prava i sloboda” u konkretnom slučaju lica s invalidnošću, a na osnovu jednakosti sa licima bez invalidnosti. Takođe je neophodno istaći da ta prilagođavanja nisu ona koja su već propisana različitim pravnim i strateškim dokumentima, jer oni predstavljaju obavezu prema svim licima s invalidnošću, bez obzira je li istaknut konkretan zahtjev nekog lica s invalidnošću da se ta prilagođavanja</p>	<p>Predmetna odredba člana 9. nacrta Zakona je dovoljno široko postavljena da ukazuje da se ista odnosi na primjenu odgovarajućih mjera kako bi se obezbijedilo razumno prilagođavanje. Pa se tako odredbom navodi „drugi način omogućavanja korišćenja javno dostupnih resursa licu sa invaliditetom, odnosno učestvovanje u javnom i društvenom životu, pristupu radnom mjestu i odgovarajućim uslovima rada“. Takođe, istom odredbom se jasno upućuje da se ista odnosi na posebne slučajeve, a ne obavezama propisanim posebnim zakonom (Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom), odnosno odredbom člana 6. nacrta Zakona.</p> <p>Unapređenje primjene zakona se mora sprovesti kroz praksu, obuku i kampanje.</p> <p>Na osnovu navedenog, smatramo suvišnim izmjene odredbe člana 9. nacrta Zakona.</p>
--	---	--	---

		<p>obezbjede (obaveza ex ante). Naprotiv, obaveza sprovođenja razumnih prilagođavanja nastaje kada konkretno lice s invalidnošću zahtjeva prilagođavanja veća od onih propisanih različitim pravnim i strateškim dokumentima i ta obaveza nastaje tek kada se taj konkretan zahtjev pojavi (obaveza ex nunc) (1 Paragraf 22 i 23 Opšteg komentara Komiteta UN-a za prava lica sa invaliditetom na član 9 Konvencije UN-a o pravima lica sa invaliditetom).</p> <p>Sve gore navedeno je jasno istaknuto u predloženoj odredbi ovom Primjedbom/Predlogom/Sugestijom. Inkorporiranje ovakve odredbe u konačan tekst Zakona će osigurati da zaposleni/e u nadležnim državnim i lokalnim institucijama, ali i privatnim pravnim licima razumiju šta je obaveza i obim pružanja razumnih prilagođavanja. Ukoliko se ova Primjedba/Predlog/Sugestija ne usvoji, u praksi može doći da se njen smisao ne razumije i da ona ne proizvodi nikakva pravna dejstva, te da ostane mrtvo slovo na</p>	
--	--	---	--

		<p>papiru, kao što je to do sada i bila odredba člana 2 Konvencije UN-a o pravima lica sa invaliditetom.</p>	
<p>Član 17 Nadležnost Zaštitnika/ca</p>	<p>U članu 17. tački 4 Nacrta Zakona zarez i riječi: „a Zaštitnik/ca procijeni” brišu se.</p>	<p>Smatramo da je nadležnost Zaštitnika/ca ljudskih prava i sloboda Crne Gore da „pokrene postupak za zaštitu od diskriminacije pred sudom ili se u tom postupku pojavi kao umješač/ica”, uvijek kada stranka učini vjerovatnim da su ispunjeni uslovi iz člana 17 tačke 4 alineje 1, 2 i 3 Nacrta Zakona. Dakle, Zaštitnik/ca nema potrebe da procjenjuje javni interes pokretanja sudskog postupka za zaštitu od diskriminacije, kada „je postupanjem tuženog izvršena diskriminacija po istom osnovu prema grupi lica sa istim ličnim svojstvima, bi posljedice nejednakog postupanja bile takve prirode da mogu prouzrokovati sistemske povrede načela zabrane diskriminacije, a naročito tešku povredu dostojanstva ličnosti i bi se lice koje traži zaštitu od diskriminacije moglo na drugi način dovesti u naročito nepovoljan položaj po nekom od osnova iz člana 1” Nacrta Zakona. Dovoljno je da stranka učini vjerovatnim da su navedene okolnosti nastale ili mogu nastati pa da Zaštitnik/ca pokrene sudski</p>	<p><u>Ne prihvata se - Obrazloženje</u></p> <p>Titular prava na pokretanje postupka pred sudom je lice/lica koja su diskriminisana, a sve shodno Glavi IV Nacrta Zakona. Zaštitnik/ca pokreće postupak pred sudom ili se pojavljuje kao umješač kada se za to ispune uslovi propisani odredbama člana 17. tačka 4. Napominjemo da Zaštitnik/ca prevashodno postupava po pritužbama i ne može zastupati stranke u postupku, niti da u njihovo ime ulaže pravna sredstva, osim u slučaju iz člana 27 stav 2 Zakon o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore.</p> <p>Imajući u vidu prednje navedeno, predlog se ne prihvata.</p>

		<p>postupak.</p> <p>Na ovaj način bi se ojačala uloga Zaštitnika/ce u borbi protiv diskriminacije, jer nijedna diskriminacija ne može oslabiti u društvu ukoliko članovi/ce tog društva ne shvate da je to zakonom kažnjivo djelo, a naročito dok se javne institucije koje vrše sistemsku diskriminaciju, ne počnu sudski pozivati na odgovornost. Ovo je naročito slučaj sa diskriminacijom lica s invaliditetom, protiv koje se i dalje bore većinom samo ova lica, a trpe je čak i od nadležnih državnih i lokalnih institucija, bez ikakvih konsekvenci za diskriminatore. Smatramo da je Zaštitnik/ca u ovakvim slučajevima dužan pokretati i sudske postupke, a ne godinama ponavljati i moliti da se prava lica s invaliditetom poštuju, jer to mogu činiti i sama lica s invaliditetom.</p> <p>S obzirom da se Zaštitnik/ca finansira od strane državnog budžeta, tj. konkretnije novca građana/ki Crne Gore, to samim građanima/kama, koji su na sistemski način diskriminisani, treba pružiti adekvatnu zaštitu, kako u postupcima pred ovom samom institucijom, tako i pokretanjem i učestvovanjem u sudskim postupcima. Ukoliko se Zaštitniku/ci ostavi mogućnost da</p>	
--	--	---	--

		<p>sam/a procjenjuje da li treba ili ne pokrenuti i učestvovati u ulozi umješaka/ice u sudskom postupku za zaštitu od diskriminacije, bez ikakve provjere adekvatnosti njegovog/ne procjene i bez ikakvog pozivanja na odgovornost, onda ćemo i dalje imati Zaštitnika/cu koji/a većinu svog rada zasniva na postupanju po pritužbama građana/ki, mirenju i apelima.</p>	
<p>Član 20 Mjesna nadležnost</p>	<p>U članu 20 Nacrta Zakona nakon stava 1 dodaje se novi stav koji glasi: „Izuzetno od stava 1 ovog člana, u postupku za zaštitu od diskriminacije lica s invalidnošću mjesno je nadležan i sud na čijem području je prebivalište, odnosno boravište tužioca/teljke.”.</p>	<p>Kako postoji sistemska diskriminacija lica s invalidnošću, zbog koje su njihova prava na slobodno kretanje i pristup pravdi umnogome ograničenija nego licima bez invalidnosti, to ovim licima treba dozvoliti da pokreću i učestvuju u postupcima za zaštitu od diskriminacije u mjestu njihovog prebivališta odnosno boravišta. Ukoliko se predložena odredba ne uključi u konačan tekst Zakona, može doći do toga da ionako mali broj lica s invaliditetom koja traže sudsku zaštitu od diskriminacije, od ovoga odustanu, jer bilo ne mogu doći do suda na čijoj teritoriji tužena strana ima prebivalište ili sjedište, bilo je taj sud</p>	<p><u>Ne prihvata se - Obrazloženje</u></p> <p>Nacrtom zakona je propisana mogućnost podnošenja pritužbe, odnosno pokretanja sudskog postupka putem punomoćnika, odnosno organizacije ili pojedinca koje se se u okviru svojih djelatnosti bave zaštitom ljudskih prava, pa samim tim se propisanom mjesnom nadležnošću ne ograničava pravo na pristup sudu.</p>

		nepristupačan pa u njega ne mogu ući. Ovim bi došlo do viktimizacije lica s invaliditetom, čime bi ovaj Zakon u praksi postigao suprotni cilj od onoga zbog kojeg se donosi.	
Član 31 Prekršaji	U članu 31 stavu 1 Nacrta Zakona nakon tačke 1 dodaje se nova tačka koja glasi: „2) ne izvrši neophodno i odgovarajuće prilagođavanje infrastrukture, prostora, informacija, opreme, procedura i na drugi način ograniči korišćenje javno dostupnih resursa licu s invalidnošću, odnosno učestvovanje u javnom i društvenom životu, pristupu radnom mjestu i odgovarajućim uslovima rada, koji svojim obimom prevazilaze propise i posebne mjere iz člana 6 ovog Zakona, a potrebna su u konkretnom slučaju, kako bi se tom licu garantavalo uživanje ili ostvarivanje svih ljudskih prava i sloboda na jednakim	U Nacrtu Zakona ne postoji kaznena odredba za propuštanje razumnog prilagođavanja, a kako je ovo prvi put da crnogorski pravni akt propisuje zabranu ovog oblika diskriminacije po osnovu invalidnosti, neophodno je u konačnom tekstu Zakona propisati prekršajnu sankciju za kršenje člana 9 Nacrta Zakona. Ukoliko se ova Primjedba/Predlog/Sugestija ne usvoji, neće biti moguće prekršajno sankcionisati učinioce/teljke propuštanja razumnog prilagođavanja.	<u>Ne prihvata se - Obrazloženje</u> Predlog izmjene se ne prihvata, imajući u vidu da predlog izmjene osnovne odredbe nije prihvaćen.

	osnovama sa licima bez invaliditeta, pod uslovom da ne predstavljaju nesrazmjeran i neprimjeren teret (član 9);". Tačke 2, 3, 4, 5, 6 i 7 postaju tačke 3, 4, 5, 6, 7 i 8.		
Član 33	U članu 33 Nacrta Zakona nakon stava 1 dodaje se novi stav koji glasi: „Novčanom kaznom iz stava 1 ovog člana kazniće se i Zaštitnik/ca, ako ne pokrene postupak za zaštitu od diskriminacije pred sudom ili se u tom postupku ne pojavi kao umješlač/ica kad stranka učini vjerovatnim da: je postupanjem tuženog izvršena diskriminacija po istom osnovu prema grupi lica sa istim ličnim svojstvima, bi posljedice nejednakog postupanja bile takve prirode da mogu prouzrokovati sistemske povrede načela zabrane diskriminacije, a naročito tešku povredu dostojanstva ličnosti i bi	Ova Primjedba/Predlog/Sugestija predstavlja sankcionisanje nepostupanja Zaštitnika/ce u skladu sa članom 17 tačkom 4 Nacrta Zakona, čija je izmjena predložena u Primjedbi/Predlogu/Sugestiji 3. Nije dovoljno samo propisati da Zaštitnik/ca mora pokrenuti sudski postupak za zaštitu od diskriminacije, kada stranka učini vjerovatnim da: „je postupanjem tuženog izvršena diskriminacija po istom osnovu prema grupi lica sa istim ličnim svojstvima, bi posljedice nejednakog postupanja bile takve prirode da mogu prouzrokovati sistemske povrede načela zabrane diskriminacije, a naročito tešku povredu dostojanstva ličnosti i bi se lice koje traži zaštitu od diskriminacije moglo na drugi način dovesti u naročito nepovoljan položaj“. Nasuprot, neophodno je propisati i prekršajnu sankciju Zaštitniku/ci	<u>Ne prihvata se - Obrazloženje</u> Predlog izmjene se ne prihvata, imajući u vidu da predlog izmjene osnovne odredbe nije prihvaćen.

	<p>se lice koje traži zaštitu od diskriminacije moglo na drugi način dovesti u naročito nepovoljan položaj po nekom od osnova iz člana 1 ovog zakona (član 17 tačka 4).</p>	<p>ukoliko ne pokrene postupak za zaštitu od diskriminacije pred sudom ili se u tom postupku ne pojavi kao umješač/ica, a sve u cilju podsticanja njegove proaktivnije uloge u borbi protiv diskriminacije. Na ovaj način bi se osiguralo da Zaštitnik/ca, uslijed prijetnje od prekršajne sankcije, prestane da ima samo ulogu medijatora i institucije koja moli za poštovanje načela jednakosti.</p>	
<p>Akcija za ljudska prava, Podgorica</p>			

<p>Član 1 Predmet zakona</p>	<p>Smatramo da definicija diskriminacije propisana u članu 1 stav 2 Nacrta zakona nije adekvatno formulisana, jer u definiciji izostaje ključna riječ “neopravdano”. Diskriminacija nije svako razlikovanje već neopravdano razlikovanje osoba.</p>	<p>Naš predlog bi bio da se definicija propiše po uzoru na rješenje koje postoji u Srbiji, konkretno iz člana 2 Zakona o zabrani diskriminacije 1, koji propisuje da diskriminacija predstavlja svako neopravdano pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje (isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva), u odnosu na lica ili grupe kao i na članove njihovih porodica, ili njima bliska lica, na otvoren ili prikriven način, a koji se zasniva na rasi, boji kože, precima, državljanstvu, nacionalnoj pripadnosti ili etničkom poreklu, jeziku, verskim ili političkim ubeđenjima, polu, rodu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, polnim karakteristikama, nivoom prihoda, imovnom stanju, rođenju, genetskim osobenostima, zdravstvenom stanju, invaliditetu, bračnom i porodičnom statusu, osuđivanosti, starosnom dobu, izgledu, članstvu u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama i drugim stvarnim, odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima (u daljem tekstu: lična svojstva);</p>	<p><u>Ne prihvata se - Obrazloženje</u></p> <p>Upućujemo da je u Nacrtu Zakona pojam diskriminacije definisan na jednom mjestu i to članom 8 „Neposredna i posredna diskriminacija“. Izuzeci od diskriminacije su jasno propisani članom 16 nacrta Zakona, čijom primjenom će se korigovati primjena odredbi kojim se utvrđuje diskriminacija. Svi zakoni, pa i ovaj se primjenjuju sistemski i ni jedna odredba se ne smije primjenjivati bez korelacije sa odnosnim odredbama samog zakona, odnosno kada je to potrebno kroz sistemsko tumačenje. U konačnom, spajanje definicije diskriminacije sa izuzecima bi bilo nomotehnički neprihvatljivo.</p> <p>Shodno navedenom, ne prihvata se predlog izmjene.</p>
--	---	---	--

		<p>I Evropski sud za ljudska prava je u svojoj praksi utvrdio da „razlika u tretmanu osoba u relevantno sličnim situacijama... je diskriminatorna ako nema objektivno i razumno opravdanje; drugim rečima, ako ne teži legitimnom cilju ili ako ne postoji razuman odnos srazmjernosti između upotrijebljenih sredstava i cilj kojem se težilo.“¹ Takođe smatramo da bi član 16, u kome navodite šta se neće smatrati diskriminacijom, trebalo pridružiti definiciji diskriminacije tako da se objasni šta se smatra opravdanim razlikovanjem, odnosno šta nije diskriminacija. Svakako smatramo da pojam diskriminacije treba definisati na jednom mjestu, objedinjenim odredbama, a zatim i posebne oblike i sve ostalo.</p>	
<p>Član 10 Uznemiravanje i seksualno uznemiravanje</p>	<p>Smatramo da je potrebno uvrstiti posledice Uznemiravanja propisane Zakonom o zabrani</p>		<p><u>Prihvata se - Obrazloženje</u></p> <p>Predlog izmjene se prihvata, isti je u skladu sa EU direktivama.</p>

¹ Zakon o zabrani diskriminacije, ("Sl. glasnik RS", br. 22/2009 i 52/2021)

ECtHR, Burden v. the United Kingdom [GC], br. 13378/05, 29 April 2008, p. 60; ECtHR, Guberina v. Croatia, br. 23682/13, 22 March 2016, p. 69.

	<p>diskriminacije i to "izazivanje straha, osjećaja poniženosti ili uvrijeđenosti", jer ne postoji opravdano obrazloženje za njihovo brisanje iz zakona, posebno imajući u vidu direktive EU kojima se zabranjuje diskriminacija².</p>		
<p>Član 31 Prekršaji</p>	<p>Smatramo da je u tački 5 potrebno naglasiti da se sankcioniše govor mržnje iz člana 12 na javnom mjestu, dok nije potrebno ponavljati sadržaj člana 12</p>		<p><u>Ne prihvata se - Obrazloženje</u></p> <p>Napominjemo da se u cilju uniformnog propisivanja prekršaja isti eksplicitno definišu i da u konkretnom slučaju „govor mržnje“ nije neophodno praviti izuzetak i isto bi bilo nomotehnički neispravno. Samom tom činjenicom suviše je naglašavati da je govor mržnje izvršen na javnom mjestu.</p> <p>Shodno navedenom, ne prihvata se predlog izmjene Nacrta Zakona.</p>

² (Racial Equality Directive, Art. 2 (3); Employment Equality Directive, Art. 2 (3); Gender Goods and Services Directive, Art. 2 (c); Gender Equality Directive (recast), Art. 2 (1) (c).

<p>Član 34</p>	<p>U stavu 1 dodati tačku 4 koja glasi: 4)Uklanjanje objavljenog sadržaja. Zaštitna mjera uklanjanje sadržaja odnosi se na obavezno uklanjanje govora mržnje iz člana 12 o trošku učinioca prekršaja iz člana 34 stav 1 tačka 5 . U slučaju da se ne pronađe učinilac prekršaja iz člana 34 stav 1 tačka 5, koji je ispisivanjem, oslikavanjem, postavljanjem ili na drugi način saopštavanjem poruka na stambenim zgradama, zgradama i drugim javnim površinama, koristio govor mržnje, državni organ, odnosno nadležni organ lokalne samouprave je dužan da, o svom trošku, preko nadležne inspekcijske službe izvrši uklanjanje takvog sadržaja, uz pravo regresa prema počiniocu. U stavu 3 je neopravdano ograničeno trajanje zaštitne mjere na šest mjeseci. Ukazujemo da u</p>	<p>U odnosu na predlog za dodavanje tačke 4 u stavu 1 “Uklanjanje objavljenog sadržaja”, HRA će se obratiti i nadležnom Ministarstvu ekologije, prostornog planiranja i urbanizma sa predlogom da se irzičita obaveza uklanjanja objavljenog sadržaja uključi i u Zakon o održavanju stambenih zgrada. Međutim, imajući u vidu da je javna rasprava o izmjenama tog zakona okončana, smatramo da je tu obavezu potrebno svakako propisati i ovim zakonom.</p>	<p><u>Djelimično se prihvata - Obrazloženje</u></p> <p>Predlog izmjene se prihvata u dijelu propisivanja posebne zaštitne mjere – Uklanjanje objavljenog sadržaja.</p> <p>Trajanje zaštitne mjere zabrana vršenja poziva, djelatnosti ili dužnosti na šest mjeseci usaglašena je sa odredbom člana 45. Stav 3. Zakona o prekršajima. U pogledu primjene zaštitne mjere javnog objavljivanja odluke, ostavlja se diskreciono pravo suda da utvrdi adekvatnost primjene ove mjere u pogledu konkretnih okolnosti ali naročito u mogućnosti osuđenog ali naročito u odnosu na svrhu zaštitne mjere u pogledu dobra koje se štiti.</p>
-----------------------	---	---	---

	<p>nekim drugim evropskim državama, npr. u Belgiji, ova mjera može da traje i do 10 godina (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava Feret protiv Belgije, predstavka broj 15615/2007). U odnosu na stav 4 smatramo da primjena ovog člana podrazumijeva nesrazmjerni trošak objave presude u velikom broju medija imajući u vidu da jedna odluka može da ima i više stranica, te da se mora objaviti npr. samo u jednom mediju.</p>		
--	--	--	--

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda		
<p>Član 22 Rok za podnošenje tužbe</p>	<p>Smatramo da je ovaj rok pretjerano prolongativan, jer je rok za podnošenje pritužbe pred Zaštitnikom znatno kraći, pa prema odredbi člana 32 stav 1 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore pritužba se podnosi u roku od šest mjeseci od dana saznanja za učinjenu povredu ljudskih prava i sloboda, odnosno u roku od jedne godine od dana učinjene povrede. Dakle, subjektivni rok je pola godine, a objektivni godina dana.</p>	<p><u>Prihvata se - Obrazloženje</u></p> <p>S obzirom na osjetljivost u slučajevima diskriminacije, kao što je u slučaju rasne diskriminacije ili diskriminacije po osnovu polne orijentacije, žrtvama je ponekad potrebno vrijeme da se odluče pokrenuti sudske postupke.</p> <p>Sa druge strane, smatrajući da bi predugi rokovi uticali na pravnu sigurnost ali i na dokazivost slučajeva diskriminacije, predložena izmjena se se usvaja i u Nacrtu Zakona se kao subjektivni rok određuje rok od 3 godine i objektivni rok od 5 godina.</p>
<p>Član 9 Propuštanje razumnog prilagođavanja</p>	<p>Postavljamo kao dilemu, a kod podsjećanja da mi kao Institucija čvrsto stajemo u zaštitu prava osoba sa invaliditetom, da li da u posebne oblike diskriminacije ostane propuštane razumnog prilagođavanja iz člana 9. Jasna je intencija zbog čega je ovaj član uvršten u Nacrt zakona, jer razumno prilagođavanje kao takvo nije prepoznato matičnim Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom na</p>	<p><u>Djelimično se prihvata - Obrazloženje</u></p> <p>Propuštanje razumnog prilagođavanje je sastavni dio Nacrta zakona imajući u vidu da nije regulisano drugim aktom ali i zbog usaglašavanja sa EU direktivama.</p> <p>Anticiganizam nije lični status ili karakteristika per se, već specifičan oblik rasizma, koji se, između ostalog, izražava nasiljem, govorom mržnje, eksploatacijom, stigmatizacijom ili diskriminacijom Roma. Anticiganizam je samim tim obuhvaćen odredbom člana 1. Nacrta Zakona i to kroz etničko poreklo, nacionalnu ili socijalnu. Takođe, spisak osnova nije zatvoren jer se na kraju nevedene odredbe propisuje „kao i druga lična svojstva“.</p>

	<p>način kako ga prepoznaje Konvencija UN-a o pravima lica sa invaliditetom a koja glasi: "Razumne adaptacije" jesu neophodne i odgovarajuće modifikacije i prilagođavanja koje ne predstavljaju nesrazmjern ili neprimjeren teret, a potrebne su u konkretnim slučajevima kako bi se licima sa invaliditetom garantovalo uživanje ili ostvarivanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda na jednakim osnovama." Pretpostavljamo da su se na ovaj način željeli ispraviti nedostaci Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, ali ostaje otvoreno pitanje da li i drugi oblici diskriminacije, kao što je anticiganizam, trebaju biti prepoznati Nacrtom zakona?</p>		
<p>Sokolj Beganaj, Odjeljenje za zaštitu i unaprijeđenje prava Roma i Egipćana</p>			
<p>Član 12 Govor mržnje</p>	<p>Da se u navedenom nabranju uvede i riječ: anticiganizam posle riječi rasne mržnje koja označava specifičnu formu rasizma koja je</p>	<p>U Crnoj Gori je potrebno pojačati borbu protiv anticiganizma i diskriminacije Roma i Egipćana kako bi se ostvarilo njihovo potpuno društveno i ekonomsko uključivanje. Anticiganizam i</p>	<p><u>Ne prihvata se - Obrzloženje</u></p> <p>Anticiganizam nije lično svojstvo ili karakteristika per se, već specifičan oblik rasizma, koji se, između ostalog, izražava nasiljem, govorom mržnje,</p>

	<p>upućena prema romskoj zajednici.</p>	<p>višestruka diskriminacija predstavljaju osnovne razloge za njihovo društveno isključivanje, dok simptome njihovog nepovoljnog položaja čini visoka stopa nezaposlenosti, niske stope upisa i završetka škole i loši uslovi života velike većine Roma i Egipćana. Rezultati najnovijih istraživanja ukazuju da se Romi i Egipćani i dalje suočavaju sa poteškoćama u integrisanju u društvo u Crnoj Gori, tako i u okruženju.</p> <p>Od posebnog značaja za politiku Roma i Egipćana je pojam rasne diskriminacije koja je tretirana Zakonom o zabrani diskriminacije i koja predstavlja svako pravljenje razlike, nejednako postupanje ili dovođenje u nejednak položaj lica ili grupe lica, sa uvjerenjem da rasa, boja kože, jezik, nacionalnost ili nacionalno ili etničko porijeklo opravdavaju omalovažavanje lica ili grupe lica, odnosno opravdavaju ideju o nadmoći nekog lica ili grupe lica prema onima koji nijesu članovi te grupe. Nasuprot tome, anticiganizam predstavlja „posebnu vrstu rasizma, ideologije koja se temelji na rasnoj superiornosti, oblik dehumanizacije i institucionalnog rasizma potpirivanog istorijskom diskriminacijom koja se izražava, između ostalog, nasiljem, govorom mržnje, izrabljivanjem,</p>	<p>eksploatacijom, stigmatizacijom ili diskriminacijom Roma. Anticiganizam je samim tim obuhvaćen odredbom člana 1. Nacrta Zakona i to kroz etničko poreklo, nacionalnu ili socijalnu. Takođe, spisak osnova nije zatvoren jer se na kraju nevedene odredbe propisuje, „kao i druga lična svojstva“.</p> <p>Shodno navedenom, predložena izmjena se ne prihvata.</p>
--	---	--	--

<p>Član 13 Pomaganje, davanje instrukcija i najavljena namjera vršenja diskriminacije</p>	<p>Diskriminacijom se smatra i pomaganje, davanje instrukcija, podsticanje drugih na diskriminaciju, diskriminacija udruživanjem, kao i najavljena namjera da se određeno lice, grupa lica, ili nacionalna manjinska zajednica Roma i Egipćana diskriminišu po nekom od osnova iz člana 1 ovog zakona.</p>	<p>stigmatizacijom i najočitijim oblikom diskriminacije". Cilj je da se preduzmu svi neophodni koraci kako bi se ova manjinska zajednica zaštitila od svake vrste diskriminacije i bila ravnopravno tretirana sa ostalim građanima Crne Gore.</p>	<p><u>Ne prihvata se - Obrazloženje</u> Kao i u slučaju prehodno obrazloženog predloga, anticiganizam je obuhvaćen odredbama Nacrta zakona. U pogledu zaštite Roma i Egipćana od diskriminacije potrebno je posvetiti posebnu pažnju edukaciji i promociji jednakosti i zabrane diskriminacije.</p>
---	---	---	--

Naziv organizacione jedinice ministarstva koja je odgovorna za pripremu nacrta zakona: **Direktorat za unapređenje i zaštitu ljudskih prava i sloboda.**

MINISTAR

Fatmir Gjeka

[Handwritten signature in blue ink]